

รูปแบบการย้ายถิ่น วิถีชีวิต และการปรับตัวของแรงงานชาวไทใหญ่
ในโรงงานไม้แปรรูปในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
Migration Patterns, Livelihood and Adaptation of Tai Yai Workers
in Lumber Factories in San Kamphaeng District, Chiang Mai Province

อนุสรณ์ หมั่นชัย* ลิ่ว ผาดไธสง

Anusara Muenchai,* Liwa Pardthaisong

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่^{*2}

Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University,

*Anusara.boww@gmail.com

Received: August 3, 2020

Revised: September 17, 2020

Accepted: September 23, 2020

บทคัดย่อ

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา แรงงานชาวไทใหญ่ได้มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการย้ายถิ่น วิถีชีวิต และการปรับตัวของแรงงานชาวไทใหญ่ในโรงงานไม้แปรรูปในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการสัมภาษณ์แรงงานชาวไทใหญ่ทั้งหมด 32 คน ที่ทำงานในโรงงานไม้แปรรูปและพักอาศัยในชุมชนท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า แรงงานชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาในพื้นที่ศึกษามากที่สุดในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2541-2550 โดยผ่านช่องทางด่านหนองฮอก อำเภอเชียงดาว มากที่สุด และปัจจัยผลักดันจากต้นทางได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ และการเมือง ปัจจัยดึงดูดในพื้นที่ปลายทาง ได้แก่ การขาดแคลนแรงงานและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต โดยการตัดสินใจย้ายถิ่นนี้มีปัจจัยด้านเครือข่ายทางสังคม (ญาติ และเพื่อน) เกือบหนึ่ง เมื่อย้ายถิ่นสู่พื้นที่ปลายทางแล้ว แรงงานเหล่านี้สามารถปรับตัวในด้านการงานและการอยู่ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นได้ค่อนข้างดี แม้จะมีปัญหาจากการปรับตัวในช่วงแรกบ้าง โดยปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาด้านการสื่อสาร และปัญหาด้านชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร โดยในภาพรวมแล้วแรงงานเหล่านี้สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขร่วมกับคนในชุมชนผ่านความเชื่อและประเพณีของการนับถือพุทธศาสนาที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง

คำสำคัญ: การย้ายถิ่น วิถีชีวิต การปรับตัว แรงงานชาวไทใหญ่ เชียงใหม่

Abstract

During the past three decades, Tai Yai workers have played an important role in the country's economic development, particularly in Chiang Mai. This research studied the migration patterns, livelihood, and adaptation of Tai Yai workers in lumber factories in the San Kamphaeng district, Chiang Mai province. Researchers interviewed 32 Tai Yai workers

who have worked in these factories and lived in the local community. The result showed that the respondents had migrated into the study area from 1998–2007, passing through the Nong Uk checkpoint, Chiang Dao. It was found that most Tai Yai workers had left their area of origin due to economic and political factors. They were drawn to the destination by labour shortages and the potential for economic security. Their decision to migrate was support by a social network of with supports from relatives and friends. After migrating, these workers well-adjusted themselves to their work and local community though there were some initial problems from the beginning. The problems most frequently found were communication, employment, and food consumption. Overall, these workers were able to adjust to normal life and live happily with local people in the community through their Buddhist beliefs and customs with the local temples as the center.

Keywords: Migration, Livelihood, Adaptation, Tai Yai workers, Chiang Mai

บทนำ

การย้ายถิ่นของผู้คนจากประเทศพม่าเข้าสู่ประเทศไทยเกิดขึ้นมานาน นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีการย้ายถิ่นเข้ามาหลายระลอก ซึ่งเป็นการหนีภัยความไม่สงบ การสู้รบ และการแสวงหาชีวิตที่ดีขึ้น ก่อนปี พ.ศ. 2530 นั้นมีจำนวนไม่มากนัก และการที่รัฐบาลพม่ารุกรานกองกำลังชนกลุ่มน้อยในบริเวณชายแดน ประกอบกับการที่ประเทศไทยมีความต้องการแรงงานจำนวนมากเพื่อมาทำงานในภาคอุตสาหกรรมที่กำลังเติบโต ทำให้มีการอพยพเข้ามาของแรงงานจากพม่าจำนวนมาก และหลังไหลเข้ามาอย่างไม่หยุด (ขวัญชีวัน บัวแดง, 2554) ในปัจจุบันชาวไทใหญ่ยังคงมีการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ภาคเหนืออย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งมาจากลักษณะทางกายภาพของประเทศไทยที่มีลักษณะภูมิประเทศล้อมรอบด้วยภูเขาทำให้การหลบหนีเข้ามานั้นยากต่อการจับกุมของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้งานของ พวงเพชร ธนสิน (2554) พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2533-พ.ศ. 2538 ประเทศไทยมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ดึงดูดแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะพม่าอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ และเนื่องจากการอยู่อาศัยในประเทศไทยที่มีคุณภาพชีวิต รายได้ และความปลอดภัยที่ดีกว่าในพม่าทำให้เกิดความรู้สึกไม่อยากกลับประเทศพม่า และแสวงหาความมั่นคงที่ประเทศไทยอย่างถาวร

ปัจจุบันพบชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีการศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวจำนวนมาก เช่น งานของ ขวัญชีวัน บัวแดง (2554) และพวงเพชร ธนสิน (2554) การวิจัยครั้งนี้เลือกศึกษาที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในด้านสินค้าหัตถกรรม โดยเฉพาะหลังจากการมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เข้ามา ในปี พ.ศ. 2544 (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2560) ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น คนรู้จักสินค้าหัตถกรรมแปรรูปไม้มะม่วงมากขึ้น เนื่องจากสามารถนำไปเป็นทั้งของใช้ และของตกแต่งได้ มีการแปรรูปไม้ออกมาเป็นสินค้าหลายชนิด การศึกษาครั้งนี้จึงเลือกศึกษาแรงงานชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานในโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเลือกศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงมากถึง 8 แห่ง และต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก นำไปสู่การย้ายถิ่นของแรงงานไทใหญ่จากการค้นคว้าพบว่า ยังไม่ค่อยมีผู้ศึกษาถึงวิถีชีวิตของแรงงานชาวไทใหญ่ในโรงงานที่ผลิตสินค้าหัตถกรรม

มากนัก ดังนั้น จึงต้องการศึกษาการย้ายถิ่นเพื่อทำความเข้าใจรูปแบบและปัจจัยที่ทำให้แรงงานไทใหญ่เข้ามาทำงานในพื้นที่ศึกษา และวิเคราะห์เรื่องวิถีชีวิตและการปรับตัว เพื่อทำความเข้าใจว่า เมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกับคนในท้องถิ่นแล้ว แรงงานชาวไทใหญ่มีวิถีชีวิต และการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในท้องถิ่นได้ ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ และสามารถใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการย้ายถิ่นของแรงงานชาวไทใหญ่ที่ทำงานในโรงงานไม้แปรรูปในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานชาวไทใหญ่ที่ทำงานในโรงงานไม้แปรรูปในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมเอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการย้ายถิ่น วิถีชีวิต และการปรับตัวของแรงงานไทใหญ่ ส่วนข้อมูลปฐมภูมิได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาโดยการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบนำสัมภาษณ์กับกลุ่มแรงงานชาวไทใหญ่ และการสังเกตการณ์ เพื่อศึกษารูปแบบการย้ายถิ่น วิถีชีวิต และการปรับตัวของแรงงานชาวไทใหญ่ โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานชาวไทใหญ่ และจัดบันทึกข้อมูลทั้งหมดด้วยตนเอง

2. ประชากรที่ศึกษา

การศึกษานี้ได้เลือกศึกษาแรงงานชาวไทใหญ่ ที่ทำงานในโรงงานแปรรูปไม้มะม่วง ณ หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการสัมภาษณ์ครัวเรือนของชาวไทใหญ่ที่มีทั้งหมด โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปทั้งหมด 32 คน แยกเป็น เพศชาย 16 คน และเพศหญิง 16 คน ทั้งนี้ตัวแทนครัวเรือนต้องสามารถสื่อสารเป็นภาษาไทย หรือภาษาท้องถิ่นได้

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น

1) การศึกษาด้านรูปแบบการย้ายถิ่นเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางที่ใช้เข้ามาในประเทศไทย และปัจจัยที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น ทั้งปัจจัยผลักดันจากพื้นที่ต้นทาง และปัจจัยดึงดูดในประเทศไทย

2) การศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานชาวไทใหญ่ ศึกษาลักษณะความเป็นอยู่ และการทำงาน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน นายจ้าง และคนในท้องถิ่น ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร

4. ขอบเขตด้านเวลา ขอบเขตด้านเวลาในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) การศึกษารูปแบบการย้ายถิ่น แบ่งช่วงเวลาการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงเวลาได้แก่ 1) พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2540 2) พ.ศ. 2541-พ.ศ. 2550 และ 3) ปี พ.ศ. 2551-พ.ศ. 2560

2) การศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัว เป็นการวิเคราะห์ความต่างใน 4 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาน้อยกว่า 5 ปี (พ.ศ. 2556-2560) 2) อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา 5-10 ปี (พ.ศ. 2551-2555) 3) อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา 11-15 ปี (พ.ศ. 2546-2550) 4) อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษามากกว่า 15 ปี (ก่อน พ.ศ. 2546)

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ตีความ สร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการย้ายถิ่นของแรงงานชาวไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษา

1.1 ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางที่แรงงานชาวไทใหญ่ใช้เข้ามาในประเทศไทยมีทั้งหมด 5 เส้นทาง (ภาพที่ 1) ได้แก่ 1) ด่านท่าขี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (จำนวน 12 คน) เป็นเส้นทางที่มีการคมนาคมสะดวก มีการค้าที่เสรี ทำให้เกิดการเดินทางข้ามไปมาค่อนข้างสะดวก ดังนั้นจึงมีการใช้เส้นทางนี้ในการย้ายถิ่นมากที่สุด 2) ด่านหนองอู อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (จำนวน 10 คน) ในปี พ.ศ. 2540 มีการเปิดจุดผ่อนปรน มีการค้าบริเวณชายแดน การคมนาคมสะดวก และใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ทำให้สะดวกต่อการย้ายถิ่น 3) ดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ (จำนวน 4 คน) มีการใช้เส้นทางนี้น้อยเนื่องจากเส้นทางนี้แรงงานชาวไทใหญ่ใช้วิธีการเดินทางเข้ามายังประเทศไทยเท่านั้น โดยการเดินลัดเลาะป่าเข้ามายังประเทศไทย เสี่ยงต่ออันตราย และต้องหลบหนีจากการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ไทย และพม่า 4) บ้านห้วยต้นนุ่น อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน (จำนวน 4 คน) ทางด้านบริเวณบ้านห้วยต้นนุ่นอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หากใช้เส้นทางนี้ในการย้ายถิ่นจึงค่อนข้างเสี่ยงต่อการถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ และ 5) บ้านหลักแตง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ (จำนวน 2 คน) เส้นทางนี้มีแรงงานชาวไทใหญ่ใช้ในการเดินทางเพียง 2 คน เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 3 ชั่วโมงทำให้เลือกใช้เส้นทางอื่นที่สะดวกกว่าเส้นทางนี้ โดยค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางมีตั้งแต่ น้อยกว่า 1,000 บาท ไปจนถึง มากกว่า 10,000 บาท ขึ้นอยู่กับ เส้นทางที่ใช้ วิธีการที่ใช้ในการเดินทาง (เดินรถโดยสาร) ระยะทาง และค่าใช้จ่ายระหว่างการเดินทาง (ค่าที่พัก ค่าอาหาร) โดยผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 32 คน กล่าวว่า มิได้ถูกบังคับขู่脅หรือมีนายหน้าที่รับเข้ามาทำงานในประเทศไทยแต่อย่างใด เป็นความสมัครใจในการย้ายถิ่นทั้งหมด เมื่อแบ่งช่วงเวลาของการย้ายถิ่นใน 3 ช่วงเวลา พบรายละเอียดดังนี้

ช่วงที่ 1 (ปี พ.ศ. 2531-2540) พบการย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยทั้งหมด 6 คน โดยใช้เส้นทางด่านหนองอูจำนวน 2 คน ในขณะที่เส้นทางอื่น ๆ มีการใช้เส้นทางเพียงเส้นทางละ 1 คนเท่านั้น โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการนั่งรถโดยสารเข้ามาจำนวน 5 คน และมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางประมาณ 1,000-5,000 บาท

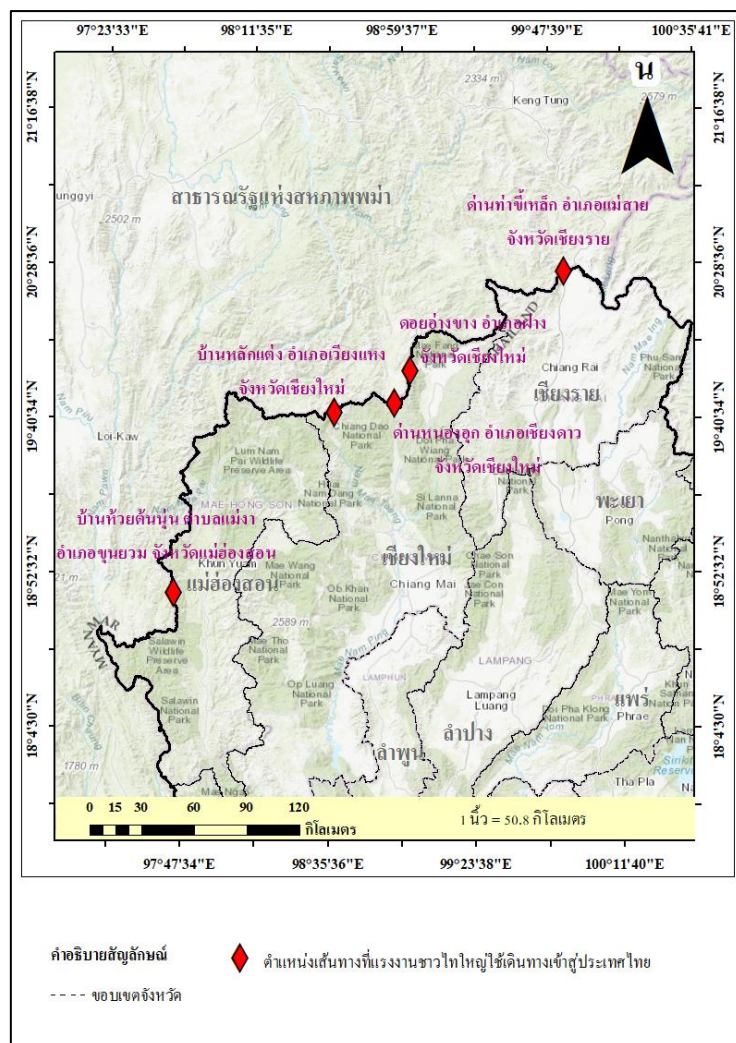
ช่วงที่ 2 (ปี พ.ศ. 2541-2550) พบการย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยทั้งหมด 16 คน โดยใช้เส้นทางด่านหนองอูมากที่สุด มีจำนวน 6 คน รองลงมาเป็นด่านแม่สาย จำนวน 4 คน ทางดอยอ่างขางจำนวน 3 คน ทางบ้านห้วยต้นนุ่นจำนวน 2 คน และทางบ้านหลักแตงจำนวน 1 คน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการนั่งรถโดยสารเข้ามามากที่สุดจำนวน 11 คน ในขณะที่วิธีการที่ใช้รองลงมาคือวิธีการเดินเข้ามาเป็นจำนวน 5 คน และมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางประมาณ 1,000-5,000 บาท

ช่วงที่ 3 (ปี พ.ศ. 2551-2560) พบการย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยทั้งหมด 10 คน โดยใช้เส้นทางด่านท่าขี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 7 คน ทางด่านหนองอูจำนวน 2 คน ทางบ้านห้วยต้นนุ่น จำนวน 1 คน ส่วนทางบ้านหลักแตง และดอยอ่างขางไม่มีเลย โดยทุกคนใช้วิธีการนั่งรถโดยสารเข้ามาทั้งหมด และมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางประมาณ 5,000-10,000 บาท

เมื่อแยกวิเคราะห์เป็นช่วงปีพบว่า ในช่วงปี พ.ศ.2531-2540 แรงงานชาวไทใหญ่จะใช้ทั้ง 5 เส้นทางในการย้ายถิ่นเท่า ๆ กัน ในช่วงปี พ.ศ. 2541-2550 ใช้เส้นทางด่านหนองอูมากที่สุด ในขณะที่ปี

พ.ศ. 2551-2560 มีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางที่ใช้ในการย้ายถิ่น โดยมีการใช้เส้นทางด่านท่าซี้เหล็กมากที่สุด เพื่อเข้ามายังประเทศไทย การเปลี่ยนเส้นทางที่ใช้อาจมีสาเหตุจากสถานการณ์บริเวณชายแดนไทย-พม่าที่มีความตึงเครียด ในปี พ.ศ. 2545 มีการระงับการผ่านด่านบริเวณนี้ แม้ในช่วงปี พ.ศ. 2551 มีการเปิดจุดผ่อนปรนอีกครั้ง แต่เป็นการเปิดจุดผ่อนปรนเพียงแค่ฝั่งไทยเท่านั้น ทางฝั่งของพม่ายังคงปิดจุดผ่านแดนเช่นเดิม ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเส้นทางที่ใช้ในการย้ายถิ่น ด้านอุปสรรคในการย้ายถิ่นพบว่า มีผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 8 คน พบอุปสรรคในการย้ายถิ่นอันได้แก่ การต้องหลบหนีทหาร ทั้งทหารของไทย ทหารพม่า และทหารของไทใหญ่เองด้วย ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 24 คน กล่าวว่า ไม่มีอุปสรรคใด ๆ ในการเดินทางเข้ามายังประเทศไทย ผ่านด่านเข้ามาไม่ได้เจอปัญหาใด ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า แม้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางในช่วงระยะปี พ.ศ. 2551-2560 เพิ่มขึ้น แต่เพื่อการแสวงหาชีวิตความเป็นอยู่ หน้าที่การงานที่ดีขึ้น แรงงานชาวไทใหญ่อยอมจ่ายค่าเดินทางที่ค่อนข้างสูงเพื่อเดินทางเข้ามายังประเทศไทย

เมื่อเข้ามาสู่ประเทศไทยแล้วพบว่า ก่อนเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาแรงงานหลายคนเคยทำงานในพื้นที่อื่น ๆ โดยพื้นที่ทางผ่านที่เคยอาศัยและทำงานอยู่มีดังต่อไปนี้ 1) อำเภอเชียงดาว จำนวน 2 คน 2) อำเภอสันทราย จำนวน 2 คน 3) อำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวน 1 คน 4) อำเภอสันกำแพง จำนวน 1 คน 5) อำเภอฝาง จำนวน 8 คน 6) อำเภอจอมทอง จำนวน 1 คน 7) อำเภอฮอด จำนวน 1 คน 8) จังหวัดกรุงเทพฯ จำนวน 1 คน 9) อำเภอฝาง อำเภอแม่ฮาด และอำเภอสันกำแพง จำนวน 1 คน 10) อำเภอฝาง และอำเภอพร้าว จำนวน 1 คน 11) อำเภอเวียงแหง อำเภอเชียงดาว จังหวัดแพร่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำพูน จำนวน 1 คน โดยมีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 เป็นเพศชาย จำนวน 10 คน และเพศหญิง จำนวน 10 คน โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 30-39 ปี ที่เคยอาศัย และทำงานอยู่ในพื้นที่อื่นก่อนเข้ามาในพื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 1 ตำแหน่งเส้นทางที่แรงงานชาวไทยใหญ่ใช้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทย
ที่มา: คัดแปลงจากข้อมูลกรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 ด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 27 คน จาก 32 คน (ร้อยละ 84.3) ตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามายังประเทศไทยเนื่องจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ที่ทำให้ต้องแสวงหา งานใหม่ในพื้นที่ปลายทาง เพราะการทำงานเดิมในพื้นที่ต้นทางรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดู ครอบครัว งานหลักที่ทำอยู่ในพื้นที่ต้นทางส่วนใหญ่เป็นการทำไร่ ทำนา โดยต้องอาศัยตามช่วงฤดูกาลเป็นหลัก หากไม่ได้อยู่ในช่วงฤดูกาลก็ไม่สามารถทำได้ ทำให้เกิดความต้องการแสวงหางานใหม่ และความก้าวหน้าในชีวิต ปัจจัยรองลงมาที่ทำให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่นได้แก่ ปัจจัยทางด้านการเมืองที่ประสบ อย่างต่อเนื่อง การถูกคุกคาม ถูกกดขี่ข่มเหงจากทหาร ถูกเผาบ้าน หรือหากมีลูกชายจะถูกจับไปเป็นทหาร เพื่อปกป้องคนในครอบครัว จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้เลือกที่จะย้ายเข้ามาหางานทำในประเทศไทยพร้อม ครอบครัว นอกจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นแล้ว เครือข่ายทางสังคมมี บทบาทต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นเป็นอย่างมาก โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 11 คน ตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยเนื่องจากญาติเป็นคนชักชวนให้เข้ามา โดยให้เหตุผลว่า มีญาติทำงาน อยู่ในประเทศไทยก่อนแล้ว ถ้าเข้ามาหางานทำอย่างน้อยก็ยังมีที่พักพิงระหว่างช่วงที่หางานทำ ในขณะที่ผู้ให้

สัมภาษณ์จำนวน 7 คน ตัดสินใจเข้ามาในประเทศไทย เพราะเพื่อนชักชวนเข้ามา โดยให้เหตุผลว่ามีเพื่อนทำงานอยู่ก่อนแล้ว เมื่อนายจ้างต้องการคนงานเพิ่ม เพื่อนจึงชักชวนให้เข้ามาหางานทำที่ไทย และบางคนให้เหตุผลว่า ตั้งใจเข้ามาพร้อมกับเพื่อน เพื่อเข้ามาหางานทำ ไม่ได้มีเครือข่าย หรือรู้จักใครที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเลย และผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 14 คน ตัดสินใจเข้ามาหางานทำด้วยตนเอง ไม่ได้มีเครือข่ายทางสังคม หรือถูกใครชักชวนให้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแต่อย่างใด

2. วิถีชีวิตและการปรับตัวของชาวไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษา

2.1 เมื่อทำการวิเคราะห์วิถีชีวิตและการปรับตัวของชาวไทใหญ่ตามช่วงเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษาพบว่า 1) อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาช่วงน้อยกว่า 5 ปี มีจำนวน 10 คน 2) อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาช่วง 5-10 ปี มีมากที่สุดเป็นจำนวน 12 คน 3) อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาช่วง 11-15 ปี จำนวน 7 คน และ 4) อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาช่วงมากกว่า 15 ปี มีจำนวนน้อยที่สุดคือ 3 คน โดยตั้งแต่ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2545 จนถึงปี พ.ศ. 2550 มีชาวไทใหญ่เข้ามาในพื้นที่ศึกษาเพียง 10 คนเท่านั้น ในขณะที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2560 มีชาวไทใหญ่เข้ามาพื้นที่จำนวน 22 คน เท่ากับว่าช่วง 10 ปีหลังมีชาวไทใหญ่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาเพิ่มมากขึ้นเกินครึ่งเมื่อเทียบกับช่วงก่อนปี พ.ศ. 2551 เนื่องจากช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ในพื้นที่ศึกษามีโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงประมาณ 15-20 ปีที่ผ่านมา ในพื้นที่มีโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงเพียง 2-3 แห่ง แต่ช่วง 10 ปีหลัง จนถึงปัจจุบัน ในพื้นที่ศึกษามีโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงมากถึง 8 แห่ง สาเหตุที่โรงงานเพิ่มมากขึ้นเป็นเพราะคนในท้องถิ่นอยากเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรไปทำงานอย่างอื่นที่มีรายได้ที่ดีกว่า เมื่อเห็นว่าการทำโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงได้เงินดีกว่า บางคนจึงหันมาทำงานในโรงงานแปรรูปไม้มะม่วง และเริ่มตั้งกิจการเอง ประกอบกับการมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เข้ามา กระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น ทำให้คนรู้จักสินค้าหัตถกรรมแปรรูปไม้มะม่วงเพิ่มขึ้น มีการติดต่อซื้อขายทำให้สินค้าเป็นที่ต้องการเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม แม้สินค้าจะเป็นที่ต้องการเป็นอย่างมากแต่คนในท้องถิ่นก็ได้ทำอาชีพนี้ทั้งหมด บางคนยังเลือกที่จะทำอาชีพเกษตรกรต่อไป บางคนทำงานในสายอาชีพที่เรียนมา ดังนั้นโรงงานจึงขาดแคลนแรงงานเข้ามารองรับการทำงานเพื่อให้สามารถผลิตสินค้าได้ตามออเดอร์ที่ลูกค้าสั่งเข้ามา เมื่อขาดแคลนแรงงาน ประกอบกับเดิมที่มีแรงงานชาวไทใหญ่ที่ทำงานในโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงอยู่แล้ว จึงเกิดการชักชวนกันเข้ามาทำงานในพื้นที่ศึกษา

2.2 ด้านที่อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เคยอาศัยอยู่ในประเทศไทยก่อนแล้ว และผู้ที่ไม่เคยอยู่ในประเทศไทย ได้ตอบเช่นเดียวกันว่า ตั้งแต่เข้ามาในพื้นที่ศึกษาไม่ได้รู้สึกถึงความแตกต่างจากการอยู่อาศัยแบบเดิม เพียงแต่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่นในห้องเช่าและข้อจำกัดด้านการใช้พื้นที่รอบบริเวณบ้าน เช่น การปลูกผักสวนครัว การต่อเติมที่พัก เป็นต้น ที่ไม่สามารถใช้สอยได้อย่างที่ต้องการเนื่องจากเป็นสถานะผู้เช่า ดังนั้นระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ศึกษาจึงไม่ได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตและการปรับตัวด้านนี้มากนัก

2.3 ลักษณะงานที่ทำในโรงงานมี 2 แบบ คือการขัดไม้ และการกลึงไม้ จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จะทำงานในรูปแบบของการขัดไม้มากที่สุดมีจำนวน 29 คน ส่วนการกลึงไม้ ต้องใช้ทักษะ ความชำนาญ และความอดทนค่อนข้างมาก เพราะลักษณะงานของการกลึงไม้มีหลายรูปแบบ ทั้งงานขนาดเล็ก และขนาดใหญ่หากไม่มีทักษะที่เพียงพอจะทำให้งานออกมาไม่ได้ขนาดที่ต้องการ และงานกลึงไม้เสี่ยงกับการได้รับอันตรายมากกว่าประเภทของงานขัดไม้ ดังนั้นจากกลุ่มแรงงานที่ให้สัมภาษณ์จึงมีเพียง 3 คน เท่านั้นที่ทำงานด้านนี้ โดยจากการศึกษาพบว่า ก่อนเข้ามาทำงานในโรงงานแปรรูปไม้มะม่วง บางคนไม่เคยทำงานจากที่อื่น และอีกหลายคนเคยทำงานในประเทศไทยมาก่อน ลักษณะงานที่เคยทำมาก่อนมีดังนี้ 1) เคยทำงานที่ไร่ส้ม จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 28 2) เคยทำไร่ ทำนา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 3) เคยทำงานที่โรงงานทำอิฐ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6 4) เคยทำงานที่โรงงานแปรรูปไม้มะม่วง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3 5) เคยทำงานรับจ้างก่อสร้าง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9 6) เคยทำงาน

อื่น ๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6 และอีกจำนวน 12 คน ไม่เคยทำงานจากพื้นที่อื่นในประเทศไทย มาก่อน คิดเป็นร้อยละ 38 ดังนั้น เมื่อเปลี่ยนการทำงานจึงต้องมีการเรียนรู้การทำงานใหม่ทั้งหมด โดยงานในโรงงาน และงานที่เคยทำมานั้นมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก

การทำงานในโรงงานไม้แปรรูปมีรูปแบบการได้รับค่าจ้างที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับนายจ้างว่าต้องการจ่ายค่าจ้างในรูปแบบใด ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ทำงานด้านกลึงไม้ทั้ง 3 คน กล่าวว่าค่าจ้างขึ้นอยู่กับขนาด จำนวนชิ้นงาน และความยากง่ายของงาน ราคาของงานแต่ละชิ้นต่างกันออกไป รายได้ต่อวันของแรงงานที่ทำงานกลึงไม้จึงมีตั้งแต่ชิ้นละประมาณ 50 สตางค์ ไปจนถึงหลักพัน รายได้ของแรงงานชาวไทยใหญ่ที่ทำงานกลึงไม้จึงอยู่ที่ประมาณ 300-1,000 บาท/วัน ส่วนงานขัดไม้ ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า ค่าจ้างได้ไม่แน่นอน โรงงานบางแห่งจ่ายเงินเป็นรายวัน ผู้ที่ได้รับค่าจ้างเป็นแบบรายวันมีจำนวน 19 คน ค่าจ้างประมาณ 250-350 บาท/วัน โรงงานที่จ่ายค่าจ้างเป็นรายสัปดาห์มีจำนวน 1 คน ค่าจ้างประมาณ 2,500 บาท/สัปดาห์ โรงงานที่จ่ายค่าจ้างเป็นช่วง 2 สัปดาห์ มีที่ได้รับค่าจ้างแบบนี้จำนวน 1 คน ค่าจ้างประมาณ 5,000 บาท/2 สัปดาห์ โรงงานที่จ่ายค่าจ้างเป็นรายเดือนมีจำนวน 4 คน ค่าจ้างประมาณ 10,000 บาท/เดือน และการจ้างงานจ่ายแบบการรับเหมามีจำนวน 4 คน ค่าจ้างประมาณ 350-700 บาท/งานที่รับเหมา ค่าจ้างจากการทำงานแบบรับเหมาขึ้นอยู่กับจำนวนชิ้นงาน และขนาดของชิ้นงานที่ได้รับ ดังนั้นรายได้ที่ได้จากงานที่ทำในปัจจุบันจึงแตกต่างจากงานเดิม เนื่องจากส่วนมากงานเดิมได้รับค่าจ้างเป็นแบบรายวัน หรือรายเดือน มีค่าจ้างที่แน่นอน แต่งานที่ทำในปัจจุบัน ค่าจ้างขึ้นอยู่กับความขยัน และความสามารถส่วนบุคคล หากสามารถปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการทำงานได้เร็ว จะสามารถมีรายได้ที่เพียงพอต่อความต้องการ

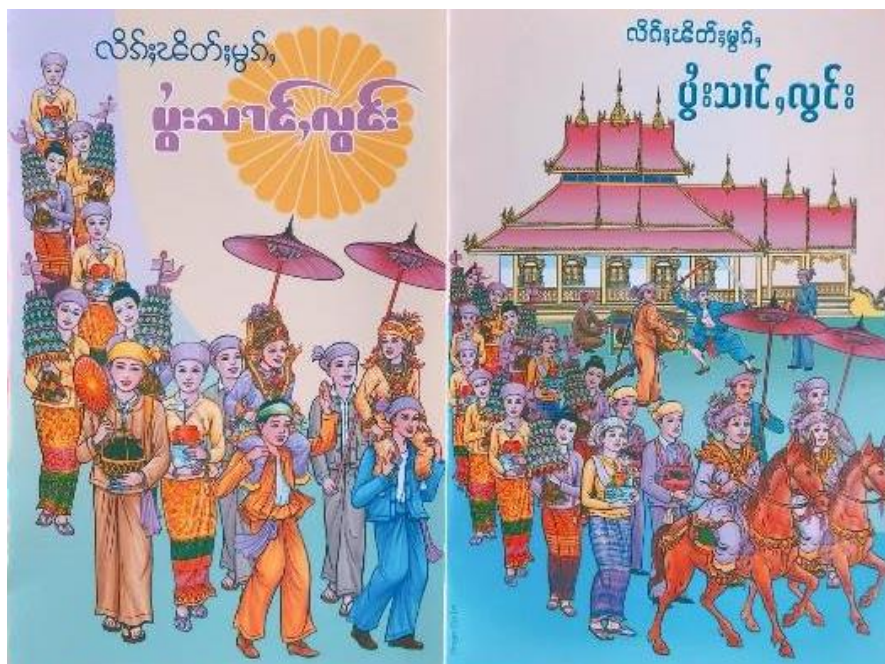

ภาพที่ 2 ตัวอย่างสินค้าที่แรงงานชาวไทยใหญ่ทำ

2.4 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานพบว่า แรงงานส่วนใหญ่ทำงานในโรงงานที่มีทั้งชาวไทยและชาวไทยใหญ่ โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94) มีเพื่อนร่วมงานที่เป็นทั้งคน

ในท้องถิ่นและชาวไทใหญ่ ที่เหลืออีกร้อยละ 6 มีเฉพาะแรงงานชาวไทใหญ่เท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้นั้น ต้องพยายามเรียนรู้ไม่เพียงแค่เรื่องงาน แต่ต้องเรียนรู้เรื่องภาษาควบคู่ไปด้วยเพื่อให้สามารถเข้าใจสิ่งที่เพื่อนร่วมงาน หรือนายจ้างพยายามสอนหรืออธิบาย เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน โดยในการทำงานนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานที่เป็นชาวไทใหญ่จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13 ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานที่เป็นคนในท้องถิ่นจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6 ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานที่เป็นชาวไทใหญ่และคนในท้องถิ่นจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 47 และได้รับการช่วยเหลือจากนายจ้างจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 34 จะพบว่า โดยส่วนใหญ่เพื่อนร่วมงานจะเป็นคนให้คำแนะนำ แต่งานในส่วนของการกลึงไม้ ตัวนายจ้างจะเป็นคนสอนให้กับแรงงานชาวไทใหญ่โดยตรง เนื่องจากเป็นงานที่ต้องใช้ความชำนาญ และความละเอียดเป็นอย่างมาก ดังนั้นการทำงานทั้ง 2 รูปแบบ ในโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงจึงถือว่าการเรียนรู้ในการทำงานใหม่ทั้งหมดเนื่องจากความแตกต่างจากงานเดิมที่เคยทำ (มีเพียง 1 คนเท่านั้นที่เคยทำงานในโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงจากพื้นที่อื่นมาก่อน) ช่วงแรกจึงต้องพยายามเรียนรู้การทำงาน และด้านภาษา เพื่อให้สามารถทำงานในโรงงานแปรรูปไม้มะม่วงได้ต่อไป ส่วนความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น ช่วงแรกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาอาจจะเกิดความอึดอัดเนื่องจากปัญหาทางด้านภาษา แต่เมื่อเวลาผ่านไปสามารถสื่อสารกับคนในท้องถิ่นได้ก็สามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในท้องถิ่นได้ เพราะเมื่อถึงช่วงที่ชุมชนมีการจัดงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ แรงงานชาวไทใหญ่มักคอยให้ความร่วมมือเข้ามาช่วยเหลืออยู่เสมอ โดยส่วนมากพยายามเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นทุกงานที่มีโอกาส สะท้อนถึงความพยายามในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในท้องถิ่น

2.5 ความเชื่อและประเพณี พบว่า ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ และมี 7 คน ที่นับถือทั้งศาสนาพุทธ และผีสง การนับถือผีสงในที่นี้ หมายถึง ความเชื่อส่วนบุคคล เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น โดยจะมีบุคคลหนึ่งที่ทั้งคนในท้องถิ่น และชาวไทใหญ่เชื่อว่าเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับผีสงได้ การหันไปพึ่งพาความเชื่อเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดจากการป่วยไข้ ไม่สบาย ไปพบหมอแล้วไม่หาย จึงลองใช้วิธีนี้เพื่อรักษาอาการป่วย ส่วนด้านประเพณี จากการศึกษาพบว่า ชาวไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษายังคงให้ความสำคัญกับประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะงานปอยสา่งลอง ที่มีการจัดเป็นประจำทุกปีในพื้นที่ของวัดในชุมชน โดยมีการจัดงานทั้งหมด 3 วัน งานปอยสา่งลองหรือที่คนไทยเรียกว่า แห่ลูกแก้ว จัดขึ้นในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน เพื่ออนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิม และเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้พระธรรมระหว่างช่วงปิดเทอม และผู้ใหญ่เชื่อว่า การส่งลูกบวชงานปอยสา่งลองจะเป็นบุญที่ยิ่งใหญ่ จะเห็นว่าแม้จะมีการเปลี่ยนที่อยู่อาศัย แต่ยังคงนำประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานเข้ามาในพื้นที่ศึกษาด้วย พยายามรักษาและสืบทอดประเพณีที่สำคัญของตนเองต่อไป นอกจากจะรักษาประเพณีของตนเองแล้ว การเชิญคนในท้องถิ่นเข้าร่วมงานเหมือนกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในท้องถิ่น ที่ยังคงคอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไม่เกิดความรู้สึกที่คิดว่าแปลกแยก หรือแตกต่างเมื่ออยู่กับคนในท้องถิ่น แม้ในพื้นที่ศึกษาจะมีเพียงแค่การจัดงานปอยสา่งลองที่เป็นประเพณีของชาวไทใหญ่เพียงอย่างเดียว แต่ก็มิได้หมายความว่าชาวไทใหญ่ละทิ้งประเพณีอื่นที่สืบทอดกันมา เช่น งานปีใหม่ไทใหญ่ที่แม้จะไม่ได้จัดงานในพื้นที่ศึกษา แต่มีการไปร่วมงานงานในพื้นที่อื่นที่มีการจัดงานดังกล่าว เช่น วัดกู่เต้า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หรือในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีการจัดงานในทุก ๆ ปี เป็นต้น

ภาพที่ 3 ตัวอย่างบัตรเชิญร่วมงานปอยส่างลองของชาวไทใหญ่

2.6 ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร จากการศึกษพบว่า แรงงานชาวไทใหญ่มักใช้ภาษาไทใหญ่ในการสื่อสารในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 19 ใช้ทั้งภาษาไทย และภาษาไทใหญ่ในการสื่อสารภายในครอบครัว ด้านภาษาที่ใช้ในที่ทำงาน ส่วนมากใช้ทั้ง 2 ภาษาในการสื่อสารกันเนื่องจากภายในโรงงานต้องทำงานร่วมกับคนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงต้องใช้ทั้ง 2 ภาษาเพื่อสื่อสารกับคนในที่ทำงาน จำนวนแรงงานชาวไทใหญ่ที่ใช้ทั้งภาษาไทย และภาษาไทใหญ่ในการสื่อสารมีทั้งหมด 27 คน รองลงมาคือใช้แค่ภาษาไทยในการสื่อสารเมื่ออยู่ในที่ทำงานมีจำนวน 5 คน และภาษาที่ใช้ในชุมชน พบว่าเมื่อต้องสื่อสารกับคนในท้องถิ่นแรงงานชาวไทใหญ่ทุกคนใช้ภาษาไทยเท่านั้นสื่อสารกับคนในท้องถิ่น บางคนสามารถสื่อสารเป็นภาษาเหนือได้ จึงสื่อสารกับคนในท้องถิ่นเป็นภาษาเหนือ แม้ช่วงแรกอาจจะมีความยากลำบากในการสื่อสารอยู่บ้าง แต่เมื่อเวลาผ่านไปสามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้ด้วยตนเอง และคนรอบข้างคอยให้ความช่วยเหลือ

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า การสื่อสารภายในครอบครัวที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทใหญ่ในการสื่อสารทั้งหมดส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะลูกหลานของแรงงานชาวไทใหญ่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนของไทย ทำให้ต้องใช้ภาษาไทยทุกวันในการสื่อสารจนเกิดความเคยชิน ในขณะเดียวกันผู้ใหญ่เองก็ต้องสื่อสารกับคนในท้องถิ่นในที่ทำงานแม้ช่วงแรกอาจจะมีความยากลำบากในการสื่อสารแต่เมื่อเวลาผ่านไป ต่างเกิดกระบวนการเรียนรู้การปรับตัวเพื่อให้เข้าสภาพแวดล้อม ทำให้สามารถสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานและคนในท้องถิ่นเป็นภาษาไทยได้ โดยส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า ที่สามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นได้นั้นเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง และได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน และญาติพี่น้องที่คอยสอนภาษาไทยให้ ดังนั้นจึงมีแนวโน้มว่าในอนาคต คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะใช้ภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นมากขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการย้ายถิ่นของแรงงานชาวไทยใหญ่ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การเปลี่ยนเส้นทางจากหนองออก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเส้นทางด่านท่าซี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นผลมาจากในช่วงปี พ.ศ. 2545 มีการปิดจุดผ่อนปรนทางหนองออก ทำให้การใช้เส้นทางนี้มีข้อจำกัดมากขึ้น ดังนั้นการคมนาคมที่มีข้อจำกัด อาจทำให้เกิดการตัดสินใจเปลี่ยนเส้นทางที่ใช้ในการเข้ามายังประเทศไทยโดยการเปลี่ยนเส้นทางในการย้ายถิ่นนี้มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น แต่เนื่องจากการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วมากขึ้น จึงยอมจ่ายเงินที่สูงขึ้นเพื่อความสะดวกสบายในการเดินทาง ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินลัดเลาะป่า และเสี่ยงต่อการถูกจับกุมของทหาร เมื่อวิเคราะห์ผลเรื่องปัจจัยในการย้ายถิ่นพบว่าเป็นไปตามทฤษฎีของ Lee (1966) ที่พูดถึงปัจจัยผลักดันจากพื้นที่ต้นทางว่า ปัจจัยผลักดันที่เป็นลบทำให้เกิดการผลักดันออกจากพื้นที่ต้นทาง ในขณะที่ปัจจัยทางบวกในพื้นที่ปลายทางจะดึงดูดให้เกิดการเคลื่อนย้ายเข้าสู่พื้นที่ปลายทางในการศึกษาพบว่า ปัจจัยผลักดันในพื้นที่ต้นทางที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากรายได้จากการทำไร่ ทำนา ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้เกิดความต้องการแสวงหาความก้าวหน้าด้วยการย้ายถิ่นเพื่อหางานที่มีรายได้ที่ดีกว่าเดิม ส่วนปัจจัยด้านการเมืองพบว่า ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถูกคุกคามจากทหารอย่างต่อเนื่อง บ้านเรือนถูกเผา หากบ้านไหนมีลูกชาย จะถูกจับไปเป็นทหาร ทำให้ต้องหลบหนี จึงต้องตัดสินใจย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาพื้นที่ที่ทำให้เกิดความปลอดภัยในชีวิต ส่วนพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ดึงดูดในการย้ายถิ่นเนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่มีโรงงานแปรรูปไม้ มะม่วงหลายแห่งและมีความต้องการแรงงานจำนวนมาก ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การมีเครือข่ายทางสังคม ผ่านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์ก็เป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่ศึกษาเป็นปัจจัยแทรกแซงที่เอื้อต่อการย้ายถิ่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีเครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นของ Massey, et al. (1993) ที่กล่าวว่า ผู้ย้ายถิ่นอาจมีเครือข่ายโยงใยกับผู้ย้ายถิ่นเก่าทำให้การเดินทางไปทำงานต่างประเทศง่ายขึ้น และสามารถคาดการณ์รายได้ที่จะได้รับแน่นอนกว่า ทำให้ประเทศไทยและพื้นที่ศึกษาเป็นประเทศปลายทาง ทำให้ตัดสินใจเข้ามาทำงานเนื่องจากมีเครือข่ายทางสังคมได้แก่ ญาติ และเพื่อนอาศัยอยู่ก่อน นอกจากนี้ยังพบว่า การย้ายถิ่นอาจขึ้นอยู่กับความต้องการหาประสบการณ์ใหม่หรือความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเดิม ทำให้ต้องมีการย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาความมั่นคง และการเข้ามาในพื้นที่ศึกษาของแรงงานเหล่านี้เข้ามาเพราะความต้องการแรงงานด้านหัตถกรรม แม้คนในท้องถิ่นทำงานในโรงงานอยู่บ้างแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในโรงงาน ดังนั้นกล่าวได้ว่า หากไม่มีแรงงานเหล่านี้เข้ามาอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของโรงงานแปรรูปไม้มะม่วง เนื่องจากโรงงานไม่มีแรงงานเพียงพอในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

จากการศึกษาเรื่องวิถีชีวิต และการปรับตัวของแรงงานชาวไทยใหญ่พบว่า ด้านการทำงานต้องมีการปรับตัวค่อนข้างมากเนื่องจากลักษณะของงานเดิม กับงานที่ทำในโรงงานไม้แปรรูปมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก งานที่ทำขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และความสามารถของแรงงานแต่ละบุคคลว่ามีความสามารถทำงานในรูปแบบใดได้บ้าง แม้ว่าช่วงเวลาที่เข้ามาแตกต่างกัน แต่ลักษณะของงานที่ทำไม่ได้ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาอาศัยในพื้นที่ศึกษา ขึ้นอยู่กับความสามารถ ทักษะ ความรู้ของแต่ละบุคคลเอง สอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของ Roy & Andrews (1999) ที่กล่าวถึงความสามารถในการปรับตัวขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นคือ ความพยายามเรียนรู้และปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการมีงานทำและการได้รับค่าตอบแทนที่ดี

ในด้านวัฒนธรรมประเพณีพบว่า การที่เป็นพุทธศาสนิกชนทำให้วัฒนธรรมของไทยใหญ่และคนไทยมีความใกล้เคียงกัน ชาวไทยใหญ่ในพื้นที่ศึกษาจะเข้าร่วมกิจกรรมหลาย ๆ อย่างกับคนในท้องถิ่นอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังนำประเพณีของตนเองเข้ามาทำกิจกรรมในชุมชน คือประเพณีปอยส่างลอง ถึงแม้จะมีค่าใช้จ่าย

ในการจัดงานค่อนข้างเยอะก็ตาม และประเพณีบอยส่งลงไม่ได้เชิญเฉพาะชาวไทใหญ่เท่านั้น แต่ยังเชิญคนในท้องถิ่นให้ไปร่วมงานด้วย ถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในท้องถิ่นไปด้วย และยังเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณิดา ชันธพัทธ์ และนันท์ชญา มหาจันทร์ (2558) ที่บอกว่าเมื่อแรงงานชาวไทใหญ่หลังไหลเข้ามาในพื้นที่ มักจะนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ามาในพื้นที่นั้น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปศึกษาเป็นกรณีเปรียบเทียบกับแรงงานข้ามชาติกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งอาจมีรูปแบบของการย้ายถิ่น การดำเนินชีวิต และการปรับตัวที่ต่างกันออกไป เพื่อความเข้าใจในเรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการทำวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2559

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2560). *โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2563, จาก <https://cep.cdd.go.th/เกี่ยวกับ-otop/ข้อมูลทั่วไปotop>
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2554). *การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรรณิดา ชันธพัทธ์ และ นันท์ชญา มหาจันทร์. (2558). การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมความเชื่อและอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา* 2558, 23(41), 179-199.
- พวงเพชร ธนสิน. (2554). *ทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า: สถานการณ์และการอพยพโยกย้าย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Massey, D. S. et al. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and development review*, 19(1), 431-466.
- Roy, C., & H. A. Andrews, (Eds.). (1999). *The Roy adaptation model*. (2nd ed). Stamford, CT: Appleton & Lange.

Translated Thai References

- Community Development, Community Development Department. (2017). One Tambon One Product Project. Retrieved June 15, 2020, from <https://cep.cdd.go.th/เกี่ยวกับ-otop/ข้อมูลทั่วไปotop>
- Buadaeng, K. (2011). *Social and cultural adaptation of generation 2nd of migrants From Myanmar*. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Khanthapath, P. & Mhakhon, N. (2015). The Adaptation of Shan Traditions, Ceremonies, Beliefs and Identity among the Shan People in Chiang Mai. *Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University* 2015, 23(41), 179-199.
- Thanasin, P. (2011). *2nd generation successor Of Migrants from Myanmar: Situation and Migration*. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Massey, D. S., et al. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and development review*, 19(1), 431-466.
- Roy, C., & H. A. Andrews, (Eds.). (1999). *The Roy adaptation model*. (2nd ed). Stamford, CT: Appleton & Lange.